

BÖLÜM 1

DIYABET HEMŞİRELİĞİ

Şeyma Nur HEPOKUR ¹

Yeter KİTİŞ ²

Giriş

Diyabet; sık görülmesi, yaşam kalitesini olumsuz etkilemesi, kontrol edilmediğinde vücudun çeşitli organlarını etkileyerek yeti kaybına kadar giden sorunlara yol açması potansiyeli nedeniyle önemli bir toplum sağlığı sorunudur (1). Uluslararası Diyabet Federasyonu (IDF) 2021 Diyabet Atlası verilerine göre küresel çapta 20-79 yaş arası **537 milyon** yetişkin (1/10 kişi) diyabetle yaşamaktadır. İçinde bulunduğumuz Avrupa bölgesinde yetişkin grubunda diyabetli birey sayısı yaklaşık 67 milyon civarındadır. Ülkemizde ise 20-79 yaş arasındaki nüfusun yaklaşık 9 milyonu yani %15'i diyabetlidir. Türkiye'de diyabet prevalansı Avrupa bölgesi ortalamasının üzerindedir. Yine IDF verilerine göre diyabetli bireylerin üçte biri tanı almamıştır. Diyabetin bakım ve yönetimindeki yetersizlikler nedeniyle diyabetten ölümlerin çoğu gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir (2).

Artan diyabet prevalansının azaltılması için sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının kazanılması yönünde çaba gösterilmesi; yanı sıra doğrudan ve dolaylı olarak diyabete bağlı hastalık ve ölümlerin azaltılması için diyabetin erken tanınması ve iyi yönetilmesi temel amaçtır (3). Diyabet yönetimi diyabetli birey, ailesi ve sağlık profesyonelleri arasında etkili bir iletişimle yürütülen ekip çalışması ile başarıya ulaşabilir (4). Bireyin diyabet öz yönetim bilgi ve becerisinin artırılması için diyabet öz yönetim eğitimi (DÖYE) etkili ve sürekli olarak sürdürülmelidir (5-7).

¹ Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği AD., seymanurhepokur@gmail.com

² Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği AD., ykitis@yahoo.com

Sonuç

Diyabet; artan prevalansı, ekonomik yükü, kısa ve uzun vadeli komplikasyonları nedeniyle önemli bir halk sağlığı sorunudur. Diyabet değiştirilebilir risk faktörleri (obezite, yetersiz fiziksel aktivite ve sağlıksız beslenme) ile genetik faktörlerin bileşimi ile ortaya çıkmaktadır. Diyabetle mücadelede en önemli nokta değiştirilebilir risk faktörlerinin ortadan kaldırılmasıdır. Bununla birlikte diyabetin yakından izlenmesi ve iyi bir glisemik kontrol ile komplikasyonların önlenmesi amaçlanır. Diyabetli bireyin diyabeti çok iyi anlaması ve diyabet ekibi ile iletişim halinde hastalığını yönetmesi için diyabetle ilgili bilgi ve beceri kazanması gerekir. Bu hedefe ulaşmada diyabetli bireyin en yakınındaki sağlık profesyoneli hemşiredir. Diyabet hemşireleri, hastalığın akut ve kronik seyri boyunca diyabetli bireylerin bakımında ve desteklenmesinde kilit bir rol oynar. Hastaneye gereksiz yatışları azaltmaya ve bireylerin yaşam kalitesini artırmaya yönelik hastalığı erken dönemde tespit etmeye, önlemeye ve yönetmeye yardımcı olur. Her alanda sağlık hizmetine başvuranların önemli bir bölümünü diyabeti olan bireyler oluşturmaktadır. Bu nedenle her hemşirenin diyabeti temel düzeyde bilmesi gerekir. Ancak hem meslektaşlarına eğitim ve danışmanlık vermek hem de diyabet yönetimini etkili şekilde sürdürebilmek için alana özel eğitim almış ve alanda gerekli profesyonel rolleri yerine getirecek yetkinliklere sahip diyabet hemşirelerine ihtiyaç vardır. Diyabet hemşireliği hemşirelikte önemli bir uzmanlık alanıdır. Tanımlanmış rolleri, sorumlulukları, mesleki standartları mevcuttur. Ülkemizde hala diyabet hemşireliği gelişiminin erken aşamasındadır. Diyabet alanında çalışan hemşirelerin meslekte gelişiminin sağlanması için sertifika ve uzmanlık programlarının sürdürülmesi ve yetkin diyabet hemşire sayısının artırılması ülkemiz için önemlidir.

KAYNAKLAR

1. Koçakgöl N, Kılıç M, Olgun N. Diyabet hemşirelerinin ayak muayenesi yapma durumlarının incelenmesi. *Diyabet, Obezite ve Hipertansiyonda Hemşirelik Forumu Dergisi*. 2019;11(2): 32-36.
2. International Diabetes Federation (IDF). *IDF diabetes atlas 2021*. (22/05/2022 tarihinde https://diabetesatlas.org/idfawp/resource-files/2021/07/IDF_Atlas_10th_Edition_2021.pdf adresinden ulaşılmıştır.).
3. T.C. Sağlık Bakanlığı (SB). *Türkiye Diyabet Önleme ve Kontrol Programı Eylem Planı (2011-2014)*. (22/05/2022 tarihinde <https://file.tkd.org.tr/turkiye-diyabet-onleme-ve-kontrol-programi.pdf> adresinden ulaşılmıştır.).
4. Levensgood TW, Peng Y, Xiong KZ, et al. Team-based care to improve diabetes management: a community guide meta-analysis. *American Journal of Preventive Medicine*. 2019;57(1): e17-e26.
5. Cunningham AT, Crittendon DR, White N, Mills, et al. The effect of diabetes self-management education on HbA1c and quality of life in African-Americans: a systematic review and meta-analysis. *BMC Health Services Research*. 2018;18(1): 1-13.

6. Sürücü HA. Diyabet özyönetim eğitimi, grup temelli eğitim ve bireysel eğitim. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 2014;7(1): 46-51.
7. Yıldırım A, Hacıhasanoğlu AB, Bozdemir N, vd. Diyabet Öz Yönetiminde Çok Disiplinli Ekip Yaklaşımı. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*. 2020;14(3): 479-491.
8. Powers MA, Bardsley J, Cypress M, et al. Diabetes self-management education and support in type 2 diabetes: a joint position statement of the American Diabetes Association, the American Association of Diabetes Educators, and the Academy of Nutrition and Dietetics. *Diabetes Care*. 2015;38(7): 1372-1382.
9. McGill M, Blonde L, Chan JC, et al. The interdisciplinary team in type 2 diabetes management: challenges and best practice solutions from real-world scenarios. *Journal of Clinical & Translational Endocrinology*. 2017;7: 21-27.
10. Karaca Sivrikaya S, Ergün S. Diyabet eğitimi ve hemşirenin rolü. *Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2018;2(3): 25-36.
11. Lawal, M. (2015). The importance of diabetes specialist nurses. *Nursing in Practice*, 86, 30-31.
12. STEPS. *Türkiye Hanehalkı Sağlık Araştırması: Bulaşıcı Olmayan Hastalıkların Risk Faktörleri Prevalansı 2017*. (15/06/2022 tarihinde https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0009/383985/turkey-risk-factors-tur.pdf adresinden ulaşılmıştır.).
13. T.C. Sağlık Bakanlığı (SB). *Türkiye Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar ve Risk Faktörleri Kohort Çalışması 2021*. (15/06/2022 tarihinde https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/kronik-hastaliklar-engelli-db/hastaliklar/kalpvedamar/raporlar_ist/v9s_NCD.kohort._27.10.2021.pdf adresinden ulaşılmıştır.).
14. American Association of Diabetes Educators (AADE), American Nurses Association (ANA). *Scope and standards of diabetes nursing practice*. American Nurses Association; 2003.
15. Olgun N, Altun ZA. Sağlık inanç modeli doğrultusunda verilen eğitimin diyabet hastalarının bakım uygulamalarına etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2012;19(2): 46-57.
16. Cho MK, Kim MY. Self-management nursing intervention for controlling glucose among diabetes: a systematic review and meta-analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2021;18(23): 12750.
17. Lawler J, Trevatt P, Elliot C, et al. Does the Diabetes Specialist Nursing workforce impact the experiences and outcomes of people with diabetes? A hermeneutic review of the evidence. *Human Resources for Health*. 2019;17(1): 1-9.
18. Potera C. Diabetes nurse specialists deliver care comparable to physicians' at lower cost. *The American Journal of Nursing*. 2012;112(10): 14.
19. Olgun N. Diyabet Hemşireliğinin Dünyada ve Türkiye'de Tarihsel Süreci ve Geleceği. *Türkiye Klinikleri İç Hastalıkları Hemşireliği-Özel Konular*. 2019; 5(1): 1-11.
20. Childs BP, Cypress M, Spollett G. Nurse's Roles Evolve in Diabetes Care and Education. In: Childs BP, Cypress M, Spollett G (Eds). *Complete Nurse's Guide to Diabetes Care*. American Diabetes Association; 2017; p. 1-8.
21. Allen NA. The history of diabetes nursing, 1914-1936. *The Diabetes Educator*. 2003;29(6): 976-989.
22. Barnett DM, Elliott P. *Joslin, Md: A Centennial Portrait*. Boston: Joslin Diabetes Center; 1998.
23. Barnett DM, Krall LP. *The History of Diabetes*. In: Kahn CR (Ed.). *Joslin's Diabetes Mellitus*. Philadelphia: Wolters Kluwer; 2007; p. 1-17.
24. Childs BB, Cypress M, Spollett G.). *Complete nurse's guide to diabetes care*. 2017 American Diabetes Association.
25. Moores W. The Care of the Diabetic: As Carried out at the New England Deaconess Hospital. *The American Journal of Nursing*. 1929: 499-503.
26. Langhart I. Teaching the Diabetic Patient. *The American Journal of Nursing*. 1936: 319-324.
27. James J. Diabetes specialist nursing in the UK: the judgement call? A review of existing literature. *European Diabetes Nursing*. 2011;8(3): 108-113a.

28. Mackinnon M. Diabetes nursing: a personal reflection of the last 60 years. *The British Journal of Diabetes & Vascular Disease*. 2013;12(6): 311-314.
29. International Diabetes Federation (IDF). *American Association of Diabetes Educators* (22/05/2022 tarihinde <https://www.idf.org/our-network/regions-members/north-america-and-caribbean/members/74-usa.html?layout=details&mid=196#:~:text=Founded%20in%201973%2C%20AADE%20is,the%20future%20treatment%20of%20diabetes> adresinden ulaşılmıştır.).
30. Foundation of European Nurses in Diabetes (FEND). *About.* (22/05/2022 tarihinde <https://www.fend.org/about/> adresinden ulaşılmıştır.).
31. Leese B. Diabetes Mellitus and the St Vincent Declaration The Economic Implications. *PharmacoEconomics*. 1995;7(4): 292-307.
32. The Saint Vincent Declaration (SVD). Diabetes Care and Research in Europe The Saint Vincent Declaration. *Acta Ophthalmologica Scandinavica*. 1997;75(S223): 63.
33. Diyabet Hemşireliği Derneği (DHD). *Diyabet Hemşireliği Derneği Tüzük.* (22/05/2022 tarihinde <http://www.tdhd.org/tuzuk> adresinden ulaşılmıştır.).
34. İstek N, Karakurt P. Global Bir Sağlık Sorunu: Tip 2 Diyabet ve Öz-Bakım Yönetimi. *Journal of Academic Research in Nursing*. 2018; 4(3): 179-182.
35. Loveman E, Royle P, Waugh N. Specialist nurses in diabetes mellitus. *The Cochrane database of systematic reviews*. 2003;2003(2).
36. Nikitara M, Constantinou CS, Andreou E, et al. The role of nurses and the facilitators and barriers in diabetes care: a mixed methods systematic literature review. *Behavioral Sciences*. 2019;9(6): 61.
37. Li D, Elliott T, Klein G, et al. Diabetes nurse case management in a Canadian tertiary care setting: results of a randomized controlled trial. *Canadian journal of diabetes*. 2017;41(3): 297-304.
38. Al-Dossary RN, Kitsantas P. The impact of diabetes nurse case management on hemoglobin A1c (HgbA1c) and self-efficacy of patients with type 2 diabetes: A systematic review. *Journal of Clinical Research & Governance*. 2014;3(1): 9-15.
39. James J, Gosden C, Winocour P, et al. Diabetes specialist nurses and role evolvement: a survey by Diabetes UK and ABCD of specialist diabetes services 2007. *Diabetic Medicine*. 2009;26(5): 560-565.
40. Yurtsever Çelik S, Akin S. Prediyabet Farkındalığının Arttırılması ve Diyabetin Önlenmesinde Hemşirelerin Rol ve Sorumlulukları. *Diyabet, Obezite ve Hipertansiyonda Hemşirelik Forumu Dergisi*. 2020;12(1): 35-40.
41. Ovayolu N, Bahar A. Hemşirelik ve Kalite. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2006;9(1): 104-110.
42. Jordanian Nursing Council. *Diabetic Health Nursing Scope of Practice, Standards and Competencies 2017.* (18/07/2022 tarihinde <http://www.jnc.gov.jo/Documents/Diabetic%20D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%83%D8%B1%D9%8A%2031-10-2017.pdf> adresinden ulaşılmıştır.).
43. Martin C, Daly A, McWhorter LS, et al. The scope of practice, standards of practice, and standards of professional performance for diabetes educators. *The Diabetes Educator*. 2005;31(4): 487-504.
44. Training, Research and Education for Nurses on Diabetes UK (TREND-UK). *An integrated career and competency framework for diabetes nursing 2015.* (22/05/2022 tarihinde <https://diabetes-resources-production.s3-eu-west-1.amazonaws.com/diabetes-storage/migration/pdf/An%2520Integrated%2520Career%2520and%2520Competency%2520Framework%2520for%2520Diabetes%2520Nursing%2520TREND%2520UK%29.pdf> adresinden ulaşılmıştır.).
45. T.C. Sağlık Bakanlığı (SB). *Sağlık Bakanlığı Diyabet Eğitim Hemşireliği Sertifika Eğitim Standartları 2015.* (22/05/2022 tarihinde <https://khgmsaglikbakimdb.saglik.gov.tr/Eklenti/4046/0/diyabet-egitim-hemşireligi-sep-standartlaripdf.pdf> adresinden ulaşılmıştır.).
46. T.C. Sağlık Bakanlığı (SB). *Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 2011.* (22/05/2022 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110419-5.htm> adresinden ulaşılmıştır.).